

Ozaveščanje javnosti o slovenskih avtohtonih pasmah domačih živali in njihovi uporabi ter izdelkih prispeva k trajnejšemu ohranjanju pasem

Na 56. mednarodnem kmetijsko-živilskem sejmu v Gornji Radgoni AGRA 2018, ki je potekal v času od 25. do 30. avgusta 2018, je Javna služba nalog genske banke v živiloreji z Oddelka za zootehniko Biotehniške fakulteta Univerze v Ljubljani, sodelovala z organizacijo strokovne razstave izbranih slovenskih avtohtonih pasem 5 vrst domačih živali. Predstavljene so bile naslednje pasme: cikasto govedo, jezersko-solčavska ovca, belokranjska pramenka, drežniška koza, štajerska kokoš in kranjska čebela. Načrtovana je bila tudi razstava krškopoljskega prašiča, ki je bila zaradi preventivnih zaščitnih ukrepov pred afriško prašičjo kugo, nekaj dni pred sejmom odmaknjena.

Obisk makedonskega kmetijskega ministra Ljupča Nikolovskega, dosedanjega slovenskega ministra za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter novega predsednika državnega zbora mag. Dejana Židana, dosedanjega slovenskega ministra za gospodarski razvoj in tehnologijo Zdravka Počivalška ter Janeza Erjavca, direktorja Pomurskega sejma

Na razstavnem prostoru izbranih slovenskih avtohtonih pasem domačih živali, ki je bila organizirana pod okriljem Javne službe nalog genske banke v živiloreji, nas je na dan odprtja sejma obiskal kmetijski minister Ljupče Nikolovski iz Makedonije, ki je bila s svojo kulinarično, vinsko in turistično ponudbo država partnerica. Ministru smo predstavili pomen in vlogo ohranjanja slovenskih avtohtonih pasem domačih živali ter ponudili v pokušino izdelke prirejene s temi pasmami. Makedonski minister je izkazal navdušenje nad našo »zgodbo« ter okusnostjo mlečnih in mesnih izdelkov. Poleg makedonskega kmetijskega ministra so si razstavni prostor slovenskih avtohtonih pasem domačih živali ogledali tudi številni drugi visoki gostje, dosedanji slovenski minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter novi predsednik državnega zbora mag. Dejan Židan, dosedanji slovenski minister za gospodarski razvoj in tehnologijo Zdravko Počivalšek ter Janez Erjavec, direktor Pomurskega sejma.

Novo izvoljeni predsednik vlade Marjan Šarec je z drugimi visokimi gosti tudi obiskal razstveni prostor izbranih slovenskih avtohtonih pasem domačih živali ter se zanimal za to obliko promocije. Predsednika smo postregli z izbranimi izdelki ter mu predstavili oblike in dodatne možnosti dodanih vrednosti teh izdelkov in rabe avtohtonih pasem.

Tudi v letu 2018 je Javna služba nalog genske banke v živiloreji dala poudarek promociji izdelkov, ki jih rejci priredijo z izbranimi razstavljenimi pasmami domačih živali ter prikazala tudi druge načine povečevanja uporabne vrednosti teh pasem. K sodelovanju je Javna služba nalog genske banke v živiloreji povabila Rejske organizacije (društva) in njihove rejce, ki so se predstavili na razstavnem prostoru s svojo dejavnostjo in z izdelki, ki izvirajo od slovenskih avtohtonih pasem domačih živali. Ustrezne označbe za namen informiranja in obveščanja javnosti so obiskovalce seznanjale o aktivnostih, ki prejemajo podporo iz Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020.

Predstavitev posameznih slovenskih avtohtonih pasem po vrstah domačih živali

Na razstavnem prostoru Javne službe nalog genske banke v živiloreji je bilo predstavljenih pet vrst domačih živali (govedo, ovce, koza, kokoši, čebele) po posameznih slovenskih avtohtonih pasmah.

Cikasto govedo je predstavljal rejec Miha Smolej s Planine pod Golico, ki ima ekološko kmetijo. Predstavljena je bila krava s statusom bikovske matere s teletom.

V boksu, ki je bil namenjen predstavitvi **krškopoljskega prašiča** je bila narejena improvizacija, v okviru katere se je na TV zaslonu vrtel film o reji krškopoljskega prašiča na družinski kmetiji Kamenik iz Loč.

Drežniško kozo je razstavljal rejec Blaž Kravanja iz Bovca, ki v poletnem času paše živali na bovški planini Bošca. Poleg plemenskih koz, je rejec razstavljal tudi plemenskega kozla. Rejec je na stojnici nudil mlečne izdelke.

Jezersko-solčavska ovca je bila predstavljena z ekološke kmetije Klemna Petka, kjer se ukvarjajo tudi z rejo cikastega goveda in krškopoljskega prašiča.

Belokranjska pramenka je bila predstavljena z ekološke kmetije Novakovih (Niko Novak) iz Adlešičev.

Štajersko kokoš (kokoši, petelina) je razstavljal Oddelek za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, ki je kot priznana rejska organizacija na področju perutninarstva zadolžena za izvajanje rejskega programa za štajersko kokoš.

Kranjsko čebelo je razstavljal čebelarstvo Cvet iz Doba pri Domžalah, ki je predstavljalo tudi bogato paleto svojih izdelkov ter se predstavilo televizijski hiši iz Vojvodine.

Vključenost drugih deležnikov v sklop razstave slovenskih avtohtonih pasem domačih živali na AGRI 2018

Sodelovanje Javne službe nalog genske banke z **društvom Bicka** kot dodatna promocija jezersko-solčavske ovce – **prikaz polstenja**

Kot veliko dodatno vrednost letošnje razstave slovenskih avtohtonih pasem domačih živali Javna služba nalog genske banke v živinoreji ocenjuje ponovno sodelovanja z društvom Bicka, to je društvom, ki skrbi za promocijo izdelkov narejenih iz volne slovenske avtohtone pasme jezersko-solčavske ovce. Z namenom prikaza povečanja uporabne vrednosti slovenskih avtohtonih pasem je v hali D2, kjer so bile predstavljene izbrane slovenske avtohtone pasme domačih živali, potekal prikaz delavnica polstenja, ki so jo pod okriljem Javne službe nalog genske banke v živinoreji izvajale članice društva Bicka. Nekateri obiskovalci sejma so se tudi sami poizkusili v polstenju ter izdelek odnesli domov. Zanimanje je bilo izredno. Posebna popestritev je bil prikaz predenja volne na kolovratu.

Predstavitev **ekosocialne kmetije Korenika** – demonstracijski **prikaz izdelave zeliščnega mazila iz ognjiča**. Obiskovalci so si z zanimanjem ogledali celotni postopek, nekateri pa so izdelek, ki ni bil namenjen za prodajo lahko tudi vzeli. Zanimanje je bilo veliko. Nekateri, ki so za prikaz izvedeli naknadno so izrazili obžalovanje, da ni bilo to posebej oglaševano in se zato niso udeležili.

Društvo kmečkih žena Griblje je predstavilo slovensko avtohtono sorto čebule - belokranjko oz. gibeljski žbul. Danes tradicija žbularjev ugaša in vse težje je dobiti kakovostno avtohtono seme ali čebulček belokranjske čebule. Čebulček je hitro pošel in številni obiskovalci so si shranili kontakt za nakup čebulčka neposredno v Beli krajini.

Nedelja, 26. avgust 2018, **DAN REJCEV SLOVENSКИH AVTOHTONIH PASEM DOMAČIH ŽIVALI**

Novost letošnje AGRE je bil dan rejcev slovenskih avtohtonih pasem domačih živali, in sicer je bila izbrana nedelja. Ta dan je v maneži potekala predstavitev razstavljenih slovenskih avtohtonih pasem domačih živali ter predstavitev kmetij, s katerih so prihajale odbrane živali kot predstavnice posameznih pasem.

CIKASTO GOVEDO

Miha Smolej, Planina pod Golico 4a, 4270 Jesenice

Po domače pri »Pri Uricu«

Lega: Planina pod Golico, poznana po narcisnih poljanah, 1000 – 1300 m.n.v

Velikost kmetije: 20 ha

Na kmetiji redijo: slovenske avtohtone pasme domačih živali: cikasto govedo, posavskega konja, štajerske kokoši ter druge pasme domačih živali: konje pasme haflinger, islandskega konja in arabca.

Na kmetiji redijo kravo cikaste pasme v mlečnem tipu, ki ima status bikovske matere in je bila leta 2012 na državni razstavi v skupini prvesnic uvrščena na prvo mesto. Živali molzejo, iz prirejenega mleka pa pripravijo kislo mleko, kislo smetano, skuto, stranski izdelek je sirotka, ki jo uporabijo pri peki kruha v krušni peči in piškotov.

Na kmetiji organizirajo dejavnosti: vožnja s kočijo, jahanje, spoznavanje kmečkega življenja, delavnice »Kmet naj bo!«, prikaz peke kruha, možnosti priprave zabav, dejavnosti za osnovne šole.

Od leta 2016 ima kmetija status ARK SREDIŠČE.

JEZERSKO-SOLČAVSKA OVCA

Klemen Petek, RORE 11, 3342 Gornji Grad

Po domače »pri Mušču«

Na kmetiji redijo: cikasto govedo (stalež: 10 plemenskih krav, 5 plemenskih telic, 8 plemenskih telet, 1 plemenski bik), jezersko-solčavske ovce (stalež: 38 plemenskih ovc, 1 plemenskega ovna in 9 jagnjet), krškopoljske prašiče (6 živali).

Kmetija je vključena v prakso ekološkega kmetovanja (reja krav dojilj in prireja jagnjet).

Površina obdelovalnih površin: 18 ha (1 ha njiv, 9 ha travnikov in 8 ha pašnikov).

Od konca maja do konca septembra pasejo govedo in ovce na planinskih pašnikih.

V letu 2017 je bil kmetiji podeljen status ARK KMETIJA.

BELOKRANJSKA PRAMENKA

Niko Novak, Mala sela 2, 8341 Adlešiči

Kmetija Novak Nikota leži v naselju Mala sela in sicer na kraškem področju, ki spada v območje OMD. Domači naziv kmetije je "Novakovi".

Kmetija je v ekološki kontroli od uvedbe ekološkega kmetovanja.

Redijo trop ovc pasme belokranjska pramenka s povprečnim staležem plemenskih živali 20.

Na kmetiji se ukvarjajo v glavnem s sadjarstvom: pridelavo lešnikov in orehov za prodajo; vrtnine sadje in zelenjavo pa pridelujejo za lastne potrebe.

Ljubiteljsko se ukvarjajo s sušenjem sadja in proizvodnjo likerjev (orehov, višnjev, skoršev, iz suhih sliv, bezgov).

DREŽNIŠKA KOZA

Blaž Kravanja, Mala vas 60, 5230 Bovec

Reja živali: slovenska avtohtona pasma drežniška koza v mlečnem tipu in cikasto govedo.

Velikost kmetije: 5 ha

Kmetija je poznana po reji največjega staleža drežniških koz v mlečnem tipu med posameznimi rejami v Sloveniji. Trop drežniških koz je vključen v kontrolo porekla in proizvodnje pri Drugi organizaciji za rejo drobnice Oddelka za zootehniko, Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Povprečna mlečnost tropa je med najboljšimi v Sloveniji.

Poletno obdobje: paša drežniških koz na bovški planini Bošca (1370 m.n.v), kjer izdelujejo odlične mlečne izdelke iz surovega polnomastnega kozjega ali mešanega kozjega in kravjega mleka.

ŠTAJERSKA KOKOŠ

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Na Pedagoško raziskovalnem centru (PRC) za perutninarstvo Oddelka za zootehniko Biotehniške fakultete se že več desetletij ukvarjajo s selekcijo kokoši lahkega tipa (nesnic) in težkega tipa (pitovnih piščancev).

Razvili so tri tradicionalne pasme lahkega tipa (slovenska grahasta, slovenska rjava in slovenska srebrna kokoš) in eno pasmo težkega tipa (slovenska pozno operjena kokoš). Z medsebojnim križanjem pasem lahkega tipa pridobivajo tri komercialne nesnice (grahasto, črno, rjavo), ki jih tržijo pod trgovskim imenom Prelux®.

Na PRC za perutninarstvo v skladu s sprejetim rejским programom izvajajo rejska in selekcijska opravila na štajerski kokoši, ki jo redijo le v čisti pasmi. Letno prodajo okrog 4000 dan starih piščancev štajerske kokoši obeh spolov. Kupci so kmetje in ljubitelji perutnine.

Na PRC za perutninarstvo sprejemajo naročila za valilna jajca, dan stare piščance (grahaste, rjave, črne, marogaste nesnice, štajerska kokoš, piščanci za pitanje), kastrirane peteline (kopune), kot tudi peteline primerne za kastracijo.

KRANJSKA ČEBELA

Katja in Mitja Nakrst, Žeje 30, 1233 Dob pri Domžalah

Lastno čebelarstvo sta Katja in Mitja Nakrst leta 2015 poimenovala Čebelarstvo Cvet. Pravita namreč, da je cvet nekaj lepega, čebele in cvetovi pa so tako zelo nerazdružljivi ... Čebelarstvo Cvet deluje na področju osrednje Slovenije, v bližini Čebelarskega centra Slovenije. Vzreja kvalitetnih čebeljih matic je primarna naloga vzrejališča. Vzreje so se lotili strokovno in z veliko mero delovne vneme. Verjamejo v pomembnost selekcijskega dela in natančnost poteka vzreje čebeljih matic v vseh postopkih. Pomembna dejavnost je tudi pridobivanje sortnega medu, cvetnega prahu in matičnega mlečka.

Vodja čebelarstva Mitja Nakrst se je strokovno izobraževal in deloval na Kmetijskem inštitutu Slovenije in Fakulteti za Kmetijstvo in Biosistemsko inženirstvo v Mariboru, kjer je tudi diplomiral s čebelarsko tematiko na področju čistosti kranjske čebele in kvalitete čebeljih matic. Z veseljem sodelujejo z domačimi in tujimi strokovnjaki, kakor tudi z okoliškimi čebelarji. Verjamejo, da je izmenjava mnenj in kontakt s kupci pomemben, saj gre za obojestranski napredek.

Čebelje matice nudijo domačim čebelarjem in čebelarjem v tujini.

Slavnostna podelitev priznanj rejcem slovenskih avtohtonih pasem domačih živali

Po predstavitvi pasem in kmetij v maneži je sledila slavnostna podelitev priznanj rejcem, ki so razstavljali slovenske avtohtone pasme domačih živali in so bili tisti dan prisotni na sejmu (so imeli stojnice, kjer so prodajali izdelke). Za rejca, ki sta bila odstotna (sta razstavljala živali, nista pa prodajal izdelkov na stojnici) smo poskrbeli, da sta dobila priznanje naknadno. Priznanja je rejcem izročila **izvršna direktorica Pomurskega sejma gospa Mateja Jaklič**.

Predstavitev kmetij s statusom ARK KMETIJA oziroma ARK SREDIŠČE

Tudi v letu 2018 je Javna služba nalog genske banke v živinoreji povabila k sodelovanju na razstavnem prostoru slovenskih avtohtonih pasem domačih živali v okviru sejma AGRA 2018 kmetije s statusom ark kmetija oziroma ark središče. Odzvale so se štiri kmetije, in sicer:

- Rejec **Ciril Totter**, Totter Ciril, Griblje 13, Gradac. Na kmetiji, ki ima status **ark kmetija** redijo krškopoljskega prašiča (kmetija ima tudi status vzrejnega središče), bovške ovce in štajerske kokoši. Na kmetiji se ukvarjajo s sirarstvom, predelavo mesa in gojenjem belokranjske (gribeljske) čebule. Izdelujejo odlične mesne izdelke iz mesa krškopoljskega prašiča (suha salama, špehovka, dimljena vratovina ...), ki so jih obiskovalcem sejma nudili v pokušino in prodajo. Poleg mesnih izdelujejo tudi odlične mlečne izdelke. Nekateri obiskovalci sejma so kmetijo Totter po odličnosti njenih izdelkov prepoznali že iz preteklih let njihove prisotnosti na sejmu AGRA.

- Rejec **Miha Smolej**, Planina pod Golico 4a, Jesenice. Kmetija ima status **ark središče**. Rejec je razstavljal cikasto govedo – kravo Murko SI 63498804, ki je bikovska mati in izhaja iz ene izmed 15 izvornih rej cikastega goveda. Predstavljena krava odlično izraža avtohtone lastnosti in je v mlečnem tipu. Izvornost krave Murke je bila potrjena tudi na

drugi državni razstavi leta 2012 v Komendi, ko je bila Murka za prvo uvrstitev v skupini prvesnic po telitvi nagrajena z zvoncem. Rejec je na stojnici nudil in prodajal mlečne izdelke (mleko, sirotko, skuto, kislo smetano) ter kruh (z dodatkom sirotke) in piškote (z dodatkom kisle smetane). Poleg krave je bilo tudi tele, rojeno v začetku meseca julija 2018 in je bilo na razstavi odlična atrakcija.

- Rejec **Klemen Petek**, Rore 11, 3342 Gornji Grad. Ekološka kmetija, po domače pri Mušču ima status **ark kmetija**. Rejec je razstavljal ovce jezersko-solčavske pasme (ovce z jagnjeti). Na kmetiji se poleg z rejo jezersko-solčavske ovce ukvarjajo še z rejo cikastega goveda, in krškopoljskega prašiča. Na kmetiji so zasnovali tudi nasad malin in robid.

- **Ekosocialna kmetija Korenika** se nahaja v osrčju Goriškega, v vasi Šalovci, kjer obnavljajo in negujejo sožitje med naravo in ljudmi. Usposablajo, socialno vključujejo in zaposlujejo ranljive družbene skupine, urejajo prijazen dom za živali, pridelujejo zelenjavo, zelišča in žitarice ter predelujejo v izdelke, ki jih nudijo pod blagovno znamko Korenika. Kmetija je vključena v ekološko kmetovanje. Redijo cikasto govedo, krškopoljskega prašiča ter kranjsko čebelo, poleg tega se ukvarjajo tudi z gojenjem avtohtonih sort rastlin (ajda, buče, fižol). Kmetija ima status **ark kmetija**.

Občasne degustacije izdelkov avtohtonih pasem je nudila tudi Javna služba nalog genske banke v živinoreji

Poleg rejcev avtohtonih pasem, je občasne degustacije suhomesnatih izdelkov pripravljenih iz mesa krškopoljskega prašiča ter mlečnih izdelkov iz mleka cikastega goveda in drežniške koze ter degustacijo jajc štajerske kokoši, nudila tudi Javna služba nalog genske banke v živinoreji. Ob sami razstavi živali so bila za obiskovalce razstave pripravljena strokovna gradiva s podrobnejšimi informacijami razstavljenih pasem in glavnih vsebin dela Javne službe nalog genske banke v živinoreji. Ob degustaciji izdelkov so sodelavci Javne službe nalog genske banke v živinoreji poskuševalcem nudili kratek opis pasme in glavne značilnosti njenih izdelkov. Obiskovalci so bili nad okusnostjo izdelkov navdušeni.

Zaključek

Rejci slovenskih avtohtonih pasem domačih živali, ki so s svojimi živalmi oziroma izdelki sodelovali na letošnji razstavi slovenskih avtohtonih pasem domačih živali, so izrazili veliko zadovoljstvo nad celotno organizacijo razstave in podali upanje na podobno sodelovanje tudi v prihodnje. Povedali so, da so z razstavo živali in s prodajo izdelkov v okviru sejma AGRA zelo zadovoljni. Nekateri izmed njih so že sodelovali in so povedali, da so postali preko AGRE bolj prepoznavni, kar se odraža tudi na njihovi prodaji. Tisti, ki so sodelovali prvič, so tudi povedali, da so izdelkov na sejmu precej prodali, poleg tega pa stkali tudi številna nova poslovna poznanstva. Vsi sodelujoči rejci so izrazili upanje k sodelovanju tudi v prihodnje.

Preko razstave slovenskih avtohtonih pasem domačih živali smo promovirali delo Javne službe nalog genske banke v živinoreji, slovenske avtohtone pasme in nenazadnje rejce, ki redijo te živali in preko izdelkov in prikazom povečanja uporabne vrednosti slovenskih avtohtonih pasem nadaljujejo zgodbo o rabi pasme, kar daje večje zagotovilo, da se bodo te pasme ohranjale tudi v prihodnje. Razstava torej ni pomembna samo za izobraževanje javnosti, prikaz pasemskih lastnosti in zunanjih značilnosti avtohtonih pasem, temveč s prikazom dobrih praks kmetovanja in uporab avtohtonih pasem prikazuje, kako je z rentabilnim načinom kmetovanja mogoče učinkovito ohranjati slovenske živalske genetske vire in katere značilnosti slovenskih avtohtonih pasem je mogoče izkoristiti v prid trženja na kmetiji.

Javna služba nalog genske banke v živinoreji